

Examen VMBO-KB

2019

tijdvak 1
maandag 13 mei
13.30 - 15.30 uur

economie CSE KB

Bij dit examen hoort een bijlage.

Dit examen bestaat uit 37 vragen.
Voor dit examen zijn maximaal 51 punten te behalen.
Voor elk vraagnummer staat hoeveel punten met een goed antwoord behaald kunnen worden.

Meerkeuzevragen

Schrijf alleen de hoofdletter van het goede antwoord op.

Maxine wil werken

Bij de beantwoording van de vragen in deze opgave moet je soms gebruikmaken van informatiebron 1 en 2 in de bijlage.

Maxine verloor haar baan tijdens de economische crisis. Haar bedrijf verkocht minder producten. Zij is nu al drie jaar werkloos en op zoek naar een baan.

- 2p 1 Maak van onderstaande zinnen een economisch juiste tekst door de juiste woorden te kiezen.
Doe het zo: Noteer de nummers (1), (2) en (3) op je antwoordblad. Vul bij de nummers de juiste woorden in. Kies uit de woorden die tussen haakjes staan.
De werkloosheid van Maxine was een gevolg van te weinig ...(1)... (aanbod van / vraag naar) producten en wordt ...(2)... (conjuncturele / structurele) werkloosheid genoemd. Als werkzoekende behoort Maxine tot de ...(3)... (aanbieders / vragers) op de arbeidsmarkt.
- 1p 2 Gelukkig krijgt Maxine hulp bij het zoeken naar een baan. Welke instantie bemiddelt in Nederland tussen vragers naar en aanbieders van werk?
A CBS-werkbedrijf
B FTE-werkbedrijf
C NIBUD-werkbedrijf
D UWV-werkbedrijf
- Gebruik informatiebron 1 en 2.*
- 1p 3 Maxine solliciteert op een vacature bij fietsenwinkel Beter Fiets en wordt aangenomen. Zij krijgt een flexibel arbeidscontract: het arbeidscontract is ...
A tijdelijk en het aantal werkuren is per week variabel.
B tijdelijk en het aantal werkuren is per week vast.
C voor onbepaalde tijd en het aantal werkuren is per week variabel.
D voor onbepaalde tijd en het aantal werkuren is per week vast.
- Drie weken later werkt Maxine nog steeds met veel plezier bij Beter Fiets en verdient lekker.
- Gebruik informatiebron 1 en 2.*
- 2p 4 Bereken het brutoloon dat Maxine in de afgelopen drie weken in totaal heeft ontvangen. Schrijf je berekening op.

- 1p **5** Voor Beter Fiets heeft een arbeidscontract met vaste uren financiële nadelen vergeleken met een contract met variabele uren.
→ Noem een financieel nadeel voor Beter Fiets van een arbeidscontract met vaste uren vergeleken met een arbeidscontract met variabele uren.
- 1p **6** Volgens de vakbonden zijn er ook belangrijke financiële nadelen verbonden aan tijdelijke arbeidscontracten voor werknemers.
→ Noem een financieel nadeel van tijdelijke arbeidscontracten voor werknemers.

De deelauto

Bij de beantwoording van de vragen in deze opgave moet je soms gebruikmaken van informatiebron 3 en 4 in de bijlage.

Een deelauto is een auto die je kunt gebruiken wanneer je hem nodig hebt. Je huurt de auto en betaalt per uur en per gereden kilometer (km). Een deelauto kan een goedkoper alternatief zijn voor het dure bezit van een eigen auto. Bovendien is het beter voor het milieu. Een deelauto is vaak ook goedkoper dan reizen met het openbaar vervoer.

- 1p 7 Een van de grootste kosten van een auto is de waardevermindering van de auto. Hoe noemen we deze kosten?
- A afschrijving
  - B bijschrijving
  - C inschrijving
  - D overschrijving

- 2p 8 Een auto huren lijkt duur maar het bezit en gebruik van een eigen auto brengt ook hoge kosten met zich mee.
→ Geef van de onderstaande kosten aan of deze te maken hebben met het **bezit** van een auto of het **gebruik** van een auto.
Doe het zo: Noteer de letters a, b, c en d op je antwoordblad en noteer het juiste antwoord, bezit of gebruik.

kosten	bezit	gebruik
a brandstof		
b tolgeldbetaling		
c motorrijtuigenbelasting		
d 10.000 km onderhoudsbeurt		

Een deelauto is ook vaak goedkoper dan de trein. Het gezin LaMère wil een dagje naar zee; de enkele reisafstand bedraagt 62,5 kilometer. Na acht uur leveren ze de deelauto weer in.

Gebruik informatiebron 3.

2p **9** Bereken hoeveel procent de deelauto goedkoper is dan de trein voor het gezin LaMère. Schrijf je berekening op.

1p **10** De deelauto is vooral populair onder jongeren van 18 tot 25 jaar.
→ Noem een reden waarom juist deze leeftijdsgroep vaak gebruikmaakt van een deelauto.

Een deelauto is milieuvriendelijker. Door het gebruik van de deelauto worden er per persoon minder kilometers per jaar gereden. De regering wil dat de totale CO₂-uitstoot van auto's in 2020 is gedaald met 20%, vergeleken met 1990.

Gebruik informatiebron 4.

2p **11** Bereken of de verlaging van CO₂-uitstoot met 20% gehaald wordt als alle bezitters van een personenauto overgaan tot het delen van de auto. Schrijf je berekening op.

Goed onderwijs of een schoolmaaltijd?

Bij de beantwoording van de vragen in deze opgave hoef je geen gebruik te maken van een informatiebron.

De economeles gaat vandaag over ontwikkelingslanden. Docent Jaap neemt Ethiopië als voorbeeld van een ontwikkelingsland en heeft het volgende op het bord geschreven:

- 1p 12 Noem nog twee andere kenmerken van een ontwikkelingsland.
- 1p 13 Een laag inkomen per hoofd van de bevolking is één van de kenmerken. In welke regel staat de juiste berekening van het inkomen per hoofd van de bevolking?
- A het aantal inwoners $\times$ totaal inkomen
- B $\frac{\text{het aantal inwoners}}{\text{totaal inkomen}}$
- C $\frac{\text{het totaal inkomen}}{\text{aantal inwoners}}$
- D het gemiddeld inkomen $\times$ aantal inwoners

Docent Jaap: "Het nationaal inkomen per hoofd van de bevolking van Ethiopië bedraagt \$ 2.000 per jaar. Maar dat cijfer zegt niet alles over de welvaart van de inwoners."

- 1p 14 Noem een reden waarom het nationaal inkomen per hoofd van de bevolking geen goede maatstaf is voor de welvaart van de inwoners van een land.

De armste 10 miljoen mensen in Ethiopië ontvangen 5% van het nationaal inkomen. Het nationaal inkomen bedraagt per jaar \$ 175 miljard in dit land.

2p 15 Bereken het **gemiddelde** inkomen per jaar dat de armste 10 miljoen mensen in Ethiopië ontvangen. Schrijf je berekening op.

2p 16 Docent Jaap: "Verschillende organisaties en overheden verlenen steun aan Ethiopië met verschillende soorten ontwikkelingshulp."
→ Maak van onderstaande zinnen een economisch juiste tekst door de juiste woorden te kiezen.

Doe het zo: Noteer de nummers (1), (2) en (3) op je antwoordblad. Vul bij de getallen de juiste woorden in. Kies uit de woorden die tussen haakjes staan.

Ethiopië is in 2016 door een enorme droogte getroffen. Daarom trok de Nederlandse minister van Ontwikkelingshulp drie miljoen euro uit voor ... (1) ... (noodhulp / structurele hulp). Als deze hulp rechtstreeks van Nederland naar het getroffen land gaat, is er ... (2) ... (geen / wel) sprake van bilaterale hulp. Voor deze hulp hoeft het ontvangende land geen tegenprestatie te leveren. Dit noemen we ... (3) ... (gebonden / ongebonden) hulp.

Docent Jaap stelt een vraag aan de klas: "Wat kan het best leiden tot economische groei in Ethiopië: betere voeding of meer onderwijs?" Volgens de klas kunnen beide leiden tot economische groei.

2p 17 Leg in twee stappen uit dat betere voeding kan leiden tot economische groei.

1p 18 Volgens de klas kan meer onderwijs dus ook leiden tot economische groei.

Hieronder staan vijf economische verschijnselen:

- 1 meer onderwijs
- 2 de arbeidsproductiviteit stijgt
- 3 de export van Ethiopië stijgt
- 4 de prijzen van exportgoederen dalen
- 5 economische groei

In welke regel staan deze verschijnselen zo, dat een logische gedachtegang ontstaat?

- A 1 → 2 → 3 → 4 → 5
- B 1 → 2 → 4 → 3 → 5
- C 1 → 3 → 2 → 4 → 5
- D 1 → 3 → 4 → 2 → 5
- E 1 → 4 → 2 → 3 → 5
- F 1 → 4 → 3 → 2 → 5

Made in China

Bij de beantwoording van de vragen in deze opgave moet je soms gebruikmaken van informatiebron 5 in de bijlage.

Nog niet zo lang geleden was China een lagelonenland. Om die reden vestigden ook Nederlandse bedrijven zich in dat land. De werkloosheid nam daardoor in Nederland toe.

- 2p **19** Leidt de verplaatsing van Nederlandse bedrijven naar China tot conjuncturele of structurele werkloosheid in Nederland? Maak een keuze en verklaar je antwoord.
- 1p **20** In de laatste tien jaar zijn de lonen in China sterk gestegen. In welke situatie op de arbeidsmarkt zullen de lonen stijgen?
- A** Als het aanbod van arbeid meer stijgt dan de vraag naar arbeid stijgt.
  - B** Als het aanbod van arbeid minder daalt dan de vraag naar arbeid daalt.
  - C** Als het aanbod van arbeid minder stijgt dan de vraag naar arbeid stijgt.

Zeker in vergelijking met andere landen zijn de lonen van fabrieksarbeiders in China spectaculair gestegen.

Gebruik informatiebron 5.

- 1p **21** Welke juiste conclusie kun je trekken uit de grafiek?
- A** De koopkracht van een Chinese fabrieksarbeider is vooruitgegaan in de periode van 2005 tot en met 2016.
  - B** Een fabrieksarbeider verdient in 2016 in China per uur 200 procent meer dan in 2005.
  - C** Het minimumloon is in China omhooggegaan in de periode van 2005 tot en met 2016.
- 1p **22** In de hoogontwikkelde kustprovincie Fujian is sprake van een tekort aan arbeidskrachten, terwijl in andere provincies werkloosheid heerst. Het leven in Fujian is te duur in verhouding tot de lonen. De Chinese overheid heeft in Fujian de minimumlonen in 2016 met 25% verhoogd.
- Noem een reden waarom de overheid het minimumloon in Fujian heeft verhoogd met 25%.
- 2p **23** De lonen van Chinese werknemers stijgen sterk in de laatste jaren. Voor de werkgelegenheid in China is dit gunstig.
- Leg in twee stappen uit dat verhoging van de lonen gunstig is voor de werkgelegenheid in China.

2p 24 De Chinese beroepsbevolking krimpt en vergrijst tegelijkertijd. Daarom stimuleert de Chinese overheid het gebruik van robots in industriële bedrijven.

→ Maak van de zinnen een economisch juiste tekst door de juiste woorden te kiezen.

Doe het zo: Noteer de nummers (1), (2) en (3) op je antwoordblad. Vul bij de nummers de juiste woorden in. Kies uit de woorden die tussen haakjes staan.

Door meer robots te gebruiken wordt een bedrijf ...(1)... (arbeidsintensiever / kapitaalintensiever) en kan de arbeidsproductiviteit ...(2)... (afnemen / toenemen). De loonkosten per product zullen dan bij een gelijkblijvend uurloon ...(3)... (afnemen / toenemen).

Inkomensarmoede

Bij de beantwoording van de vragen in deze opgave hoef je geen gebruik te maken van een informatiebron.

Economiedocente Tromp bespreekt een krantenartikel in 4 vmbo. Volgens het artikel is het gemiddelde inkomen in Nederland in 2015 gestegen, terwijl ook het aantal huishoudens die leven onder de armoedegrens is toegenomen.

- 2p **25** Hieronder staan enkele uitspraken over inkomensvormen.
→ Geef bij elke uitspraak aan of deze juist of onjuist is.
Doe het zo: Noteer op je antwoordblad 1, 2 of 3. Zet daarachter: juist of onjuist.
- 1 Het inkomen dat de economiedocente van haar werkgever ontvangt, is inkomen uit arbeid.
  - 2 De winst die de economiedocente maakt met haar bijlesinstituut is inkomen uit overdracht.
  - 3 De kinderbijslag die de economiedocente ontvangt voor haar dochter is inkomen uit bezit.
- 1p **26** Het artikel vermeldt: "Volgens het CBS zijn de inkomens en de bestedingen in 2015 toegenomen." Volgens de economiedocente zullen niet alle huishoudens meer gaan kopen als hun inkomen stijgt.
→ Noem een reden waarom huishoudens, ondanks hun inkomensstijging, niet meer gaan kopen.
- 1p **27** Het artikel meldt verder dat in 2015 huishoudens met het hoogste inkomen per jaar gemiddeld € 52.000 uitgeven en de huishoudens met de laagste inkomens gemiddeld € 20.000.
→ Bereken hoeveel procent er meer wordt uitgegeven door de huishoudens in de hoogste inkomensgroep ten opzichte van de huishoudens in de laagste inkomensgroep. Schrijf je berekening op.
- 1p **28** In het artikel staat verder dat de uitgaven door huishoudens aan huisvesting, water en energie in 2015 toenamen van 27% naar 31% van het netto-inkomen, terwijl het netto-inkomen gelijk bleef. Hoeveel procent stegen in 2015 de uitgaven door huishoudens aan huisvesting, water en energie?
- A met vier procent
  - B met meer dan vier procent
  - C met minder dan vier procent

De economiedocente vertelt dat niet alle huishoudens profiteerden van de inkomensstijging. Er was in 2015 ook sprake van een toename van de inkomensarmoede. Er is sprake van inkomensarmoede als het inkomen niet voldoende is om te kunnen voldoen aan de basisbehoeften van een huishouden. Volgens het artikel zijn in 2015 de schulden van huishoudens gestegen.

- 1p 29 Als huishoudens minder inkomen ontvangen (inkomensval) kan er inkomensarmoede ontstaan. In welke regel staan deze verschijnselen zó dat een logische gedachtegang ontstaat?
- 1 De uitgaven van een huishouden stijgen omdat er rente moet worden betaald.
  - 2 De uitgaven aan basisbehoeften kunnen door huishoudens niet volledig worden gedaan.
  - 3 De huishoudens lenen geld.
- A inkomensval → 1 → 2 → 3 → inkomensarmoede
B inkomensval → 1 → 3 → 2 → inkomensarmoede
C inkomensval → 2 → 1 → 3 → inkomensarmoede
D inkomensval → 2 → 3 → 1 → inkomensarmoede
E inkomensval → 3 → 1 → 2 → inkomensarmoede
F inkomensval → 3 → 2 → 1 → inkomensarmoede

De prijzen van huizen stegen in de laatste jaren. Sommige huishoudens met een inkomensval en een eigen huis, verkochten hun huis. Dit verkregen vermogen konden zij besteden aan basisbehoeften. Niet in alle gevallen leidde verkoop tot een hoger vermogen. Er waren ook grote regionale verschillen in stijgende verkoopprijzen.

- 1p 30 In welk geval leidt verkoop van een huis tot een hoger vermogen?
- A Als de hypothecaire lening hoger is dan de verkoopprijs van de woning.
  - B Als de hypothecaire lening lager is dan de verkoopprijs van de woning.
  - C Als de verkoopprijs in de regio meer is gestegen dan de landelijke verkoopprijzen.
  - D Als de verkoopprijs in de regio minder is gestegen dan de landelijke verkoopprijzen.

- 1p 31 Volgens economiedocente Tromp veranderde het vermogen van de huishoudens in 2015 omdat de waarde­stijging van de eigen koopwoning werd meegerekend bij de stijging van de vermogens. Het vermogen van huishoudens is de waarde van de bezittingen minus de schulden.
→ Maak van onderstaande zinnen een economisch juiste tekst door de juiste woorden te kiezen.

Doe het zo: Noteer de nummers (1) en (2) op je antwoordblad. Vul bij de nummers de juiste woorden in. Kies uit de woorden die tussen haakjes staan.

Huishoudens met hogere inkomens bezitten ...(1)... (minder vaak / vaker) een koopwoning dan huishoudens met lage inkomens. Er is sprake van ...(2)... (grotere / kleinere) verschillen in vermogen tussen de lage inkomens en de hoge inkomens als de waarde van de eigen koopwoning wordt meegerekend in het vermogen.

Een klein landje

Bij de beantwoording van de vragen in deze opgave moet je soms gebruikmaken van informatiebron 6 in de bijlage.

uit de krant:

Nederland is een grote exporteur van landbouwproducten. In 2016 bedroeg de waarde van de Nederlandse export van landbouwproducten € 84,96 miljard, een record.

- 1p 32 In 2016 bedroeg het Nederlandse nationaal inkomen € 708 miljard.
→ Bereken de Nederlandse exportquote van landbouwproducten. Schrijf je berekening op.

Gebruik informatiebron 6.

- 1p 33 In het krantenartikel trekt de journaliste een conclusie uit de grafiek. Welke conclusie is juist?
- A De exportwaarde van landbouwproducten is vanaf 2012 een steeds groter deel van de totale exportwaarde.
  - B De exportwaarde van landbouwproducten was in 2002 het hoogst.
  - C In 2005 kost een landbouwproduct gemiddeld € 18.
  - D Landbouwproducten zijn het belangrijkste Nederlandse exportproduct.

- 2p 34 In 2016 steeg de exportwaarde van landbouwproducten met 4,4%. De prijzen van de geëxporteerde landbouwproducten stegen met 1,5%.
→ Maak van onderstaande zinnen een economisch juiste tekst door de juiste woorden te kiezen.

Doe het zo: Noteer de nummers (1), (2) en (3) op je antwoordblad. Vul bij de getallen de juiste woorden in. Kies uit de woorden die tussen haakjes staan.

De exportwaarde van landbouwproducten steeg in procenten ...(1)... (meer / minder) dan de prijzen van geëxporteerde landbouwproducten. Dit betekent dat de hoeveelheid geëxporteerde landbouwproducten is ...(2)... (gedaald / gestegen). Het nationaal inkomen van Nederland zal in 2016 hierdoor ...(3)... (dalen / stijgen).

Let op: de laatste vragen van dit examen staan op de volgende pagina.

Nederland is een grote exporteur van landbouwproducten. De totale exportwaarde van landbouwproducten in 2016 was € 84,6 miljard.

Gebruik informatiebron 6.

- 1p 35 Bereken de totale waarde van de Nederlandse export in 2016. Schrijf je berekening op.

In 2016 daalde de koers van het Engelse pond ten opzichte van de euro.

- 1p 36 Worden Nederlandse exportproducten in het Verenigd Koninkrijk (VK) duurder of goedkoper door de koersdaling van het Engelse pond ten opzichte van de euro?
- A Nederlandse producten worden duurder, omdat het VK meer ponden moet betalen voor een euro.
  - B Nederlandse producten worden duurder, omdat het VK minder ponden moet betalen voor een euro.
  - C Nederlandse producten worden goedkoper, omdat het VK meer ponden moet betalen voor een euro.
  - D Nederlandse producten worden goedkoper, omdat het VK minder ponden moet betalen voor een euro.

- 2p 37 Het Verenigd Koninkrijk (VK) is een belangrijke exportbestemming voor Nederland, maar dat kan veranderen door de uittreding van het VK uit de Europese Unie (de Brexit).

→ Maak van onderstaande zinnen een economisch juiste tekst door de juiste woorden te kiezen.

Doe het zo: Noteer de nummers (1), (2) en (3) op je antwoordblad. Vul bij de getallen de juiste woorden in. Kies uit de woorden die tussen haakjes staan.

Als het VK uit de Europese Unie (EU) treedt, zal de Nederlandse export naar het VK kunnen dalen, doordat ...(1)... (de euro geen betaalmiddel meer is / er geen vrij verkeer van goederen is). Het VK kan handelsbelemmeringen invoeren zoals ...(2)... (btw / exportbelasting / invoerrechten). Nederlandse producten worden hierdoor voor het VK ...(3)... (duurder / goedkoper).

Bronvermelding

Een opsomming van de in dit examen gebruikte bronnen, zoals teksten en afbeeldingen, is te vinden in het bij dit examen behorende correctievoorschrift, dat na afloop van het examen wordt gepubliceerd.